Број 249. У Новом Саду, у четвртак 4. новембра 1904. Година XXXIX.

„Застава“ излази сваки дан два пута, а недељом, свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље на један месец 2 кр. 40 пот. на четврт године 7 круна. За остале земље на четврт године 10 круна. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 2 кр. 84 пот. на четврт године 8 круна 75 пот. За остале земље на четврт године 14 круна.

Народним бројевима од петка цена је: на пола године 2 круне, на целу годину 4 круне.

Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

(Вечерњи лист.)

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Издање „Рада“ деоничарског друштва у Руми.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јована Т. Чавића,

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Рукописе не враћамо.

Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура.

Чек-конто 12008.

Инзбрук.

У кршној Тиролској, земљи Андрије Хофера, нешто ври. Њој је припојена талијанска покрајина Трентино, што је још Хабзбуршка монархија спасла после талијанског рата, кад је морала да уступи новој, уједињеној Италији Млетке, Милано, Ломбардију, Тоскану итд. И тај народ тамо — са талијанским Приморјем и Трстом, снажан у своме духу, пун полета, народносног самопоуздања и љубави према свом матерњем језику, не да се гњечити ни гасити. Тај део оног народа, који је себе овековечио у културној историји света, који је створио модерну трговину, створио велику литературу млого урадио за науку, нарочито за природне науке, земљопис и познавање народа; који је наставио после Арапа математику створио неимарство и машинску, нарочито лађарску технику, сликарство и вајарство а особито усавршио музику, — створио и себи пространу отаџбину на лепом Апенинском Полуострову, класичној отаџбини старих јуначких Римљана, у земљи, коју запљускује са истока наша, југословенска Адрија, са запада и југа други делови Средоземног Мора — у земљи, где лимун цвета и и роди наранџа.. Тај се неда гасити. И они окови, који му спутаваше и ноге и руке раскидоше се: званични закони силом угушиваху живе потребе за школом, а она инвазија на исток, која и нас потискује, потискиваше и њих у Далмацију и Истру, мразила их је са Словенима по оном старом правилу: расцепај па владај!

Али у Инзбруку су се сударили две противне струје: Немачка народна струја и италијанска народна, варница је скочила и ухватила у пламен све... И тамо букти и пршти она трошна зграда, чији неимари нису водили рачуна о природном праву народа: Деца конзервативних католичких Немаца, потомци Хоферових бораца за „цара и отаџбину“ — носе данас Бизмарков барјак, на коме пише: Los von Rom — кидајмо с Римом! А тај поклич одјекује данас и по најзабитнијим гудурама и највишим врлетима кршнога Тирола, као и по осталим крајевима западног дела монархије, у коме живи немачки живаљ... А у Тиролу се чује и песма народног јунака Гарибалдије, која одушевљава млада срца! И у Швајцарској има Талијана, иста је крв, исти осећај као и у осталих, раде сви у културној заједници и са осталим Талијанима, али се не буне: они су тамо задовољени па су и — задовољни!

У Аустрији су им давали неке повластице да гњече Словене у Истри и Далмацији, а кад поискаше своју велику школу — универзитет — бацане су им мрвице: дозвољавано им је, да на немачким универзитетима полажу испите на свом матерњем језику, и кад се није могло сили и навали одолети, дат им је — правни факултет у Инзбруку, који су Немци ових дана запалили и опустошили... И ту је пало мртвих и рањених, учествовала је и војска. Биће и казне а цела се ствар могла лепо свршити: да им је дозвољен универзитет или бар правни факултет у Трентину — као што су тражили — нестало би и последњег Талијана ђака из Инзбрука!...

Али то још није све: Немачки ђаци свију великих школа у Аустрији симпатишу са немачким ђацима у Инзбруку; Словени са Талијанима; покрајински сабори немачких круновина листом изјављују своје симпатије Немцима у Инзбруку, а ректори немачких великих школа забрањују појединим (па чак и словенским) ђачким удружењима друштвене табле у школским зградама... И ту се, на тај начин само потпирује огорчење, које је страшно обузело маха... Духови су раздражени и све живо једва чека да се реши, или овамо, или онамо — стање је постало несносно, свет је узбуђен!

Они, који су стварали тако звану „царско краљевску народност“, кад су морали у Угарској да попусте Мађарима, прегли су свом силом да ту своју идеју оствере бар у западној половини монархије. То је довело четврт милиона Чеха у стари, царски Беч, да га — бајаги — чува од напасти из немачке царевине; та је политика створила и расцеп у Галицији међу Русима и Пољацима, расцеп између Срба и Хрвата; потпиривала расцеп између унијатских и православних Румуна, расцеп између Чеха и Моравацa, расцеп између католичких и калвинских Мађара па чак и расцеп између католичких и протестантских Немаца, та је политика хтела да спута Словене и Талијане и у сваку народност угурала је т. зв. јеврејске „асимиланте“. Али — сићушан је човек у природи и сићушне су му творевине према исполинским делима њезиним; закони, које је она створила — ти су вечити, а људски закони, допуне њихове, расписи и наредбе, често преживе и своје творце.. Народи траже своје Њих треба задовољити, а културни напредак појединих народа у држави условљава напредак целе државе. У миру се држава развија, напредује и јача — силом тражити немира, значи, кочити у држави напредак и кочити у њој онај поредак, који јој је природа обележила. Они пак мудраци, који зауставе сат нису тим још заповедили зори да не сване ни сунцу да не сија... Власници у Аустрији, којима је — као органима владе — поверена управа и старање за добро целе земље, нека добро промисле, док још није куцнуо дванаести час!

СЈ.

Скупштина у Србији.

Београд, 3. новембра.

Јуче је отворена народна скупштина у Београду. Из беседе којом је краљ Петар I. отворио седнице народне скупштине, сазване у редован сазив на дан 1. новембар 1904 године у Београду, износимо најглавније:

У почетку спомиње прославу стогодишњице устанка под Карађорђем. За тим крунисање и миропомазање у Жичи. И наводи:

С благодарношћу помињем, да су овом светом и историјском чину били присутници и сведоци нарочити изасланици пријатељских држава, које су при моме двору заступљене. Особито сам ганут пријатељском пажњом мога уз-

ПОДЛИСТАК.

СРПСКИ ГРОБОВИ У ТУЂИНИ.

(Успомена из ђаковања.)

Лепа је земља Штајерска! Високи Алпи су њезина брда, са мирисним јеловим шумама, китњастим луговима и дубравама, цветним и зеленим ливадама и силним рудницима. И зими јој се зелени јела под снежним белим покровом (зато јој је и застава од беле и зелене боје) Народ је сиромашан али врло раден. Ради по фабрикама, а многи странац што дође лети да се наужива природе или потражи помоћи у лековитим јој водама, остави силан новац... Индустрија јој је у јеку, а и са народним школама стоји прилично добро. Средње, стручне, а нарочито велике школе су јој на гласу. Све је то усредсређено у лепом романтичном Грацу, који се пружа с обе стране бучне Муре, у лепом, прилично плодном Градачком Пољу (Грацер Фелд); око њега се дижу горостасна брда и с облацима љубе... Ту је словенски Плавуч (увек се плави, кад се из далека гледа); ту је и Шекл (некадањи Сокол), а и иначе сам назив Грац (Градац) сведочи јасно словенско порекло његова имена...

Ту је стари универзитет, у њему је још славни астроном и физичар Кеплер учитељевао, а већ је скоро половина века, како походе ту велику школу у повећем броју и Срби...

Ту је и стара доминиканска касарна (негда католички манастир), у којој је неко време била смештена и кадетска школа, и у њој је многи Србин граничар, да би се удостојио златне звезде, царског капута, сабље и »кићанке« (Porte èpèe) морао силом примити католичку веру, и одрећи се свога рода, крви и племена... Тако су постајали модерни »западни« јаничари, тако је многи Србин постао држаље на сикири у руци, која је замахнула, да му и корен посече, сатре и поништи...

Данас су у тој касарни смештени Бошњаци (IV. бањалучка регимента)... и у некадањем католичком манастиру служи се у нарочитој одаји српска православна литургија, а ту и мухамедански имам (свештеник) има своју одају, где се обавља верски обред те наше браће... И тамо, где некада по пространим одајама одјекиваше „miserere“! (»господи помилуј«!) чује се данас глас сићане српске тамбурице босанске, љупке севдалинке и лаке подскочице...

И тако се све мења. И оно, што кадгод ништо није смео ни да замисли, догађа се ево данас и сматра се као нешто сасвим природно...

У Грацу има Срба ђака, нешто и занатлија, има и пензионираца, а има данас доста и занатлијске омладине, јер је у Грацу чувена столарска и гвожђарска индустрија. Нађе се и по која породица, има Срба Мађедонаца алвација, има и бугарских баштована (међу њима и Срба). И све се то сакупља у српску читаоницу, нарочито о Божићу и Ускрсу. Онда се (обично други дан) претворе простране одаје академске, србадијине читаонице, у богомољу, и ту побожне душе долазе, да задовоље свом верском чувству, али уједно да, у туђини одрже и свој српски обичај... Долазе понеки пут и католички Словени да чују оно, што они не могу да извојују — словенску литургију, коју обично служи О. Амвросије из Загреба. »Србадија« има све црквене утвари што су нужне, а постоји и нарочита дозвола (пређашњег) митрополита буковинског, Аркадија Морара Андријевића, да може служити службу који год наиђе православни свештеник..

*

Али има још нешто у Грацу: има неколико српских гробова... Има сахрањених по католичким гробљима а и у протестантском. Ту је сахрањено неколико граничарских ђенерала, који дођоше да проведу конац свога живота у миру, сахрањен је и по који невољник, који је дошао да у градачким клиникама потражи лека својој бољи... Има сахрањено и Руса... И кад човек уђе у тако место, с неком побожношћу скида капу и корача од гроба до гроба, посматрајући оне скупоцене споменике и мале хумке са малим крстовима: то је место као опомена сваком човеку, да ипак има места, где је изведена идеална једнакост: где је једнак и цар и војник, и богати и убоги!

Давно је речено, да се по томе најбоље може оценити и омерити култура једнога на-

вишеног таста, Његовог Краљевског Височанства кнеза Црне Горе, Николе I. који ми је за присутника и сведока послао свога љубљеног сина, престолонаследника Данила, и пријатељском пажњом Његовог Краљевског Височанства кнеза Бугарске, Фердинанда I, који ми је нарочиту мисију упутио да присуствује крунисању.

За тим се наглашује ово:

Мило ми је што вам могу изјавити, да су одношоји Србије према другим државама, а нарочито према суседној монархији, исправни и пријатељски. Наше традиционе симпатије према једноверном и једнокрвном руском народу појачале су се још у већој мери с обзиром на околности у којима се велика словенска царевина сада налази. Сродничке везе и везе пријатељства, које ме везују за цетињски двор и Црну Гору, остају трајне и непоколебливе Интимно пријатељство, засновано обостраним старањем, између Србије и Бугарске добило је своје видно обележје у измењеним посетама између мене и кнеза Фердинанда. Стање наших сународника у Старој Србији и Маћедонији није се за ову годину много променило Реформна акција суседне отоманске царевине, која се вршила уз садејство споразумних великих сила у прошлој години, настављена је и у овој години, те није искључена нада да ће се даљим истрајним настојавањем суседне отоманске империје и позваних и интересованих фактора створити погодбе за сталан миран културни напредак тих толико напаћених покрајина. А Србија је за поправку стања и за мир и ред у тим покрајинама у толико више интересована, у колико је за то везан и ред и мир на њеној јужној граници, која је изложена и честом узнемиривању Арбанаса и преласку сународничког живља који тражи склоништа од несигурности у тим крајевима.

Прошли сазив народне скупштине решио је неколике законе, који су се показали корисни за унутрашње напредовање наше отаџбине. Рад на унутрашњим реформама и велики је, и пространа је, и од највећег је значаја за напредак и развитат Србије, као и за њен међународни положај и углед.

Основу за цео тај рад треба да да стабилност наших јавних односа и сређеност и ред у нашем државном газдовању. С Моје стране Ја улажем све да Србија у том погледу буде безбедна. Ја се тврдо надам да ће и народно представништво са своје стране допринети да се стабилност наших јавних односа утврди и сталан ред у нашем државном газдовању заведе. Мило Ми је што могу овде истаћи користан и плодан рад у оба ова правца у прошлој и овој година.

Ма да сте стајали пред тешким задатком, ви сте га прошлог сазива решили и одважно и мудро. Одзивајући се предлозима Моје владе ви сте створили могућност да се већ у првој години државнога газдовања под Мојом владавином покажу резултати који могу само најлепше наде уливати за будућност. Државна је благајна први пут, после толико година, одговарала редовно свима својим обвезама: редовне потребе и војне и грађанске управе подмиривање су правилно и на време. Државни приходи, ма да летина није у свему одговорила очекивању, надмашили су до сад и приходе ранијих година и многе предрачунене суме за ову годину. Новчана је циркулација била целе године правилна. Сви ануитети државних дугова не само да су већ плаћени за ову годину, но је унапред покривено скоро све и за прво полгође идуће године. Овај и овакав рад створио је могућност да отпадне за идућу годину ванредни овогодишњи прирез од 4%, и да Србија, без нових терета, може приступити подмирењу и неколиких својих важних ванредних потреба, поглавито привредне природе, потреба које захтевају више средстава но што за њих могу дати редовни буџетски приходи.

Моја ће вам влада још за овај сазив поднети предлоге којима је задатак да се ове ванредне државне потребе подмире. И не сумњајући да ћете се ви њима одазвати оном готовошћу и предусретљивошћу коју сте вазда показивали задовољењу потреба народне привреде и одбранбене снаге земаљске, Ја могу рећи да Србија без нових напора и свом штедњом своје пореске и привредне снаге решити повољно и своје привредне задатке који пред њом стоје и попунити своју војну спрему коју захтева војна техника.

Ја сам уверен да ћете ви поклонити вашу пажњу и осталим предлозима Моје владе, међу којима се важношћу својом нарочито истиче закон о уређењу округа и срезова, где ће окружном самоуправом бити створено ново поље рада за народно учешће у јавним пословима.

Погођена пера у овоме и правац рада који треба поглавито да је упућен на привредно и културно поље, исвесно ће дати врло повољне резултате.

Стојећи пре закључивањем нових трговинских уговора, Моја ће се влада старати да, и поред тешкоћа положаја у који су доведене нарочито агрикултурне земље, обнови и сачува уговорене трговинске везе с осталим земљама.

Желећи Вам срећан и плодан рад, Ја оглашавам да су седнице народног представништва отворене.

Живела Србија, живео српски народ.

Политички преглед.

Бурна седница угарског сабора. Јучерашња седница угарског сабора била је опет бурна, и могло би се казати, да је и ово сувише. Али опозиција уверава, да тек „сада иду Мара и сватови.“

Прво је говорио посланик Полоњи против измене саборског пословника. За тим је прешао на своје лично питање и изјавио да га је Тиса увредио у посланичком му достојанству, јер је изрекао, да због Полоњија и посланика Золтана Левђела, хоће да ограничи право говора у сабору, а то значи да њих двојица противзаконо злоупотребљавају своје положаје и да служе на поругу посланичком позиву.

За тим је рекао, ако Тиса њега (Полоњија) сматра за опасна човека због својих намера, то и он Тису сматра за опасног, јер до сада није било ни једног „царскијег“ човека на челу угарске владе.

Тиса је устао пун љутине и горчине и рекао да би и сама крајња левица, кад би одредила тајно гласање, гласала против свога члана Полоњија и тежила, да га се опрости. Опозиција на ово стаде лармати и онда су устали главни представници опозиције Кошут, Седеркењи, Раковски и Апоњи у одбрану Полоњијеву и онако сви прилично и ако фино изгрдили министра Тису.

Најзад се Апоњи поново вратио на Тисин предлог о измени саборског пословника и опоменуо министра председника Тису и његову странку, да се добро узму на ум и да измену саборског пословника не доноси незаконитим путем и да се чувају насиља, јер ако се насилним путем донесе промена пословника, опозиција га неће признати и држаће се старог пословника.

Тиса је одговорио, да ма којим путем буде донет нов пословник, мањина ће бити дужна, да се покори већини; да је њему (Тиси) форма споредна ствар, па и пословник, само се мањина мора покорити већини; да он тај пословник уводи, да спасе част угарског сабора.

Одједанпут Полоњи узвикне:

— Држте га!

Тиса пренеражен престане говорити, а чувари мислећи да опозиција хоће заиста да нападне Тису, појурише му у помоћ.

После је настао одмор.

Француска. Братимство између Талијана и Француза све више напредује, а најбоље се доказало сад, приликом посете талијанских трговаца својим француским друговима. Та посета носила је званичан карактер, јер су на заједничком банкету у Паризу, били министар финанција Рувије, трговине Трулб и талијански посла-

---

рода, како поштује и какав указује пијетет својим мртвима. Има и ту претераности, али се ипак бар донекле види љубав и поштовање оних, који својима милима на гроб излазе... И код нас Срба има задушница и дружичала — Немци (католици и протестанти) имају дан »Свих Светих« (1. и 2. новембра). Онда они излазе на гробље, носе венце, пале свеће »мртвима за душу«, а о Божићу скоро на сваком гробу виђа се по једно божићње дрво — баш као и по нашим гробовима о Ускрсу црвено јаје...

И у тим гробљима у Грацу има сахрањених и Срба ђака, од којих је многи био права узданица. Ту туђинска земља покрива многу родитељску наду, многог вредног ђака, који је — »много хтео, много започео« — али га је »час умрли... помео!« Али, ти гробови не стоје пусти. Њих се сећају тамошњи Срби (ђаци), а осећање дужности тога пијетета прелази са једне ђачке генерације на другу.

Обично у очи првога дана оде неко од одбора »србадијина«, побрине се да се гробови побусају, покупује венце и ти се венци понесу. Иде се корпоративно (ма био и најсуморнији новембарски дан). Венци се носе само зато, што су сви гробови унаоколо венцима окићени, па да ни наши, српски гробови, не остану заборављени. Нарочито се ките ђачки гробови, јер ђаци и на тај начин хоће да докажу, да — и ако нису познавали оне који ту леже — ипак поштују њихову љубав према своме народу, јер су дошли били у тврдој вери, да ће се, напојени науком, вратити у народ и радити за њега...

Обично се скупе ђаци у »Србадији«, одатле се крену у поворци, најмлађи напред носе венце. Тако у групи дођу и на гробље, положе венце, очитају »Оченаш« (или отпевају »вјечнаја памјат!«). Тако се врши »помен« на гробовима у туђини!

На протестанском гробљу, међу оним силним споменицима, на гробу, Илије Д. философа, диже се мала пирамида, а њезина слова познају се из далека. Њему су, као честитом колеги, дигли споменик Срби ђаци. Није споменик скупоцен, али је трајан: Њега је дигла љубав пријатељска. на гробу вредна ђака и одлична друга... Ту је сахрањен и просветни радник а и добротвор српске просвете, београдски професор Митар Вујковић, који је свију скромну оставину од 2000 круна оставио школи једној у Босни, где је некада, као млад професор учитељевао. И шетајући по гробљу, виђају си сиротињске групе. У јадним хаљинама долазе породице. Ко зна ко им ту лежи?... Можда хранитељ, мож'да родитељска нада и узданица?... А има богаташких гробова, који су опустили... калем на ружи се осушио, из жила јој избила дивљака... обрасла их трава и коровина, зуб времена нагризао је и туч и гвожђе и камен.. и ако на таким споменицима пише, да их дижу благодарна деца, верна љуба или муж »за вечита времемена«... и онда те тек ухвати нега гроза око срца, и као сам себи рекнем: ала је, кратка она вечност, коју човек опредељује и замишља! А још неће проћи ни један тренут од вечности, а на тим вечитим споменицима, неће остати ни камена на камену... све ће се претворити у прах и пепео као и они, што леже под њима, јер је човек и слаб и нејак, да прекоси — правој вечности!...

*

Али, има још једно гробље, војничко гробље на Штајнфелду, на путу од Граца према Бајендорфу, на домаку романтичног »Плавуча. Ту падне први поглед свакоме, ко се довезе од загребачке стране. Ту да се довозе и Личини стељци (јегери) и босански војници. Ту је млоги оставио своје кости, јер Грац, и ако је брдовит — он је магловит. Касарне, у које њих међу већ су старе и неоправне (доманиканер-и лазарет-касарне). Ту јадници умиру силни од туберкулозе, али је нису донели од куће...

И ко наиђе на њихово гробље и погледа оне јадне нумерисане крстове (и мухамеданске белеге), поређане у парцели »као војнике«, одмах види, да ни један од тих јадника, који далеко од своје куће оставише кости, док је боловао, нити имаде »мајке да јој јаде каже, ни сестрице, да јој се потужи!..« Туђа га је рука дворила, туђа га је земља притисла, па ако им се кадгод који Србин на гробу нађе, можда ће им туђа груда бити мало лакша!...

Ѳ.

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство (Тако, и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати да је тамо Србин.

ник, гроф Торинијели, а и француски во јени министар, ђенерал Андре. Измењане су срдачне здравице. Французи су на здрављали Италији, краљу и краљици и истакли као врло важно међусобно збли жење између та два братска народа, као и посету краља талијанског и краљице у Паризу, и посету председника Лубета у Риму. Најважнији пак моменат у новом обрту је уговор међу Француском и Ита лијом, решавање будућих — евентуалних — спорова, мирним путем. Здравице су про праћене усклицима: „Живила Италија!“ „Живила Француска!“ Ово зближење сматрају неки, скоро сви политички кругови у Француској а и у Италији, као најјаснији доказ, да ће Француска коначно иступити из тројног савеза и приступити двојним (т. ј. савезу руско-француском). Свирана је и певана талијанска химна и морсељанка. — Ђенерал Андре, министар војни поднео је оставку. За наследника његовог именован је Берто, (грађанин). То се догађало у Француској. Догађало до сада више пута, а један од најславнијих и најспособнијих њезиних војних министара, био је „цивил“, инжињер Фресине, члан академије наука.

Руско-јапански рат.

Јапанци непрестано протурују сваковрсне гласове о стању у Порт-Артуру. Сад највише истичу и опет како су руски војници и сувише заморени, како је још грђе зло, што немају довољно хране, те велик део њихов хоће да се преда, ал им недају официри И знају, како је и Штесељ опасно рањен и треба да лежи у болници, ал неће да напусти своје место. Ово једно с другим у вези треба да изазове утисак, како ће Штесељ подлећи сили, а онда ће руски војници да се предаду. Потпуно је измишљено све то. Но да неустрашивог Штесеља, не дај Боже, и нестане, у Порт-Артуру има још доста храбрих руских официра. Ту су генерали Фок, па Смирнов, који су до сад небројено пута доказали своју храброст и истрајност. А ту је и гласовити Контраденко, који је од Алексејева занемарену порт артурску тврђаву за кратко време претворио у јаку тврдињу првог реда. Врло добро се примећује, да би сви они прихватили заставу из Штесељове руке и водили борбу до краја. А познато је и то, да се руски војник бори неустрашиво као лав, истрајно, и да се жив не предаје. То је доказао небројено пута, а и сам Наполеон је потврдио то, као што добро примећује бечка „Н. Сл. Преса“. Отпор руски у шанчевима при борби код Москве (1812.) задивио је силнога Наполеона и он је узвикнуо, да ако ко хоће да руског војника онеспособи за борбу, мора га прво убити и за тим још оборити. — Друге вести, које стижу из Чифуа, најбоље сведоче, како су лажни ти јапански извештаји. Оне тврде, да стање у Порт-Артуру није очајно још, тврде, да Руси имају и ране и ђебане и вдушевљења, а тврде, да су руски бродови порт-артурске флоте у добром стању.

Најновије вести потврђују, да је једна руска контра торпедњача стигла из Порт Артура у Чифу. Наводи се, како су се из ње искрцали руски војници и бацили је у зрак, да је не би запленили Јапанци. У Чифу-у знају и то, како је та руска контраторпедњача „Разорпин“, донела важне брзојаве Штесељове упућене на руску владу. И знају шта више, како те депеше питају, да ли да се издржи у борби или пред Порт-Артур под повољним условима. Ово побија само себе. Да се „Разорпин“ за то пробио, његова посада његова неби бацила у зрак, већ би сигурно покушала да однесе и одговор на брзојаве. Осим тога за ту ствар Руси би имали и друга начина, да то питају Смер и задаћа „Разорпинова“ утврдиће се тек касније.

Новије вести ово су:

Како је у Порт-Артуру.

Из главног логора јапанске војске код Порт-Артура, стигле су у Лондон вести, како је генерал Штесељ озбиљно оболео, односно да је рањен и како је потребно да иде у болницу. Но Штесељ неће да напушта своје место и изјавио је, да ће радије умрети, но што ће то учинити. Даље се наводи, како су руски војници заморени тешким непрестаним радом, а ослабљени јако што не мају довољно хране. Велики део посаде, вољан је да се преда, али му то не дозвољавају официри. Јапанци држе, да је посада достигла већ границу човечанског напора. Даље још знају да Руси немају ђебане ни хране, те се неће моћи дуго држати

Међу тим енглески „Дељи Телеграф“ добио је из Чифуа вест, како је тамо стигао у уторак један путник из Порт Артура. Износи, како су Јапанци пре две недеље покушали да јуришају на северна утврђења и да је у том јуришу учествовало педесет хиљада Јапанаца. Руску одбрану потпомагала је и руска флота и Јапанци су одбијени. Губитци њихови само том приликом, износили су дванаест хиљада људи. Даље тврди, да се руска флота налази у добром стању. У вароши нема свеже хране, али зато има у изобиљу друге хране.

Из Чифуа даље јављају, како су и сами Јапанци, који су посвећени добро у ствар, тога мишљења, да ће се Порт-Артур одржати до нове године.

Руска контра торпедњача у Чифу-у.

Из Лондона јављају, да је једна руска контра торпедњача стигла ноћу у уторак за време снежне олујине у Чифу и да се усидрила четвртину миље далеко од обале. По томе је пошло за руком убојном броду да исплови из порт-аргурског пристаништа и пробије се кроз јапанску блокаду. Држи се чак, да је дошло до борбе на мору и могуће је, да је и другим руским бродовима пошло за руком да се пробију. Неки опет мисле, да контра торпедњача не припада порт артурској флоти већ владивосточкој. Свакако је пак она изазвала велико изненађење и свима је загонетна, што је стигла и како је пробила блокаду.

Борба у Манџурији.

Берлински ратни извештач јавио је у недељу из Мукдена ово: Стање је у главном непромењено. Последњих дана ишчекивана је у више маха борба. Топови су живље радили, но иначе, али положаји обе војске тако су утврђени, да у пркос необичној близини противника директан напад једног ил другог изгледа невероватан и да би могао уродити плодом само услед каквог изненађења. Руска војска јако је наоружана топовима па чак и тешким. Пред фронтом њеним су врло јака утврђења и препреке. Предстраже су у сигурним заклонима да им јапански топови не могу ништа. Руси су врло добро осигурани против зиме Недељама већ непрестано сижу из Мукдена дуги железнички возови са топлим покривачима и оделом. Обскрба војника је у најбољем реду, а врло добро је и њихово здравствено стање. Време је необично благо и сунчано, као што је обично у првој половини октобра у Немачкој. Расположење војника је одлучно и вољно и војници су прожети вером, да ће руска влада водити овај рат до краја. Долазак „ђађушке (деде) Лењевића“ у војску, необично је одушевио војнике. Руска је војска у новије време јако појачана а појачања стижу још сваког дана. Извештач је тога уверења, да би Јапанци могли извести одлучан напад са изгледом на успех тек више недеља после пада Порт-Артура, а руска војна управа да ће отпочети одлучан напад као у Манџурији тако и у Кореји, тек кад буде бројно надмоћнија од Јапанаца. Већи судари се, наравно, могу збити и раније али до ратне одсудне одлуке тешко да ће доћи до пролећа.

Балтичка флота.

Из Дакара јављају, да је балтичка флота отпловила оданде и да ће на даље узети угља у Дамараганду или Диело Сварезду.

Како је у Владивостоку.

У Лондон је стигла вест из Сеула, да је руска посада у Владивостоку јако смањена а да се не зна томе узрок. Руске власти, позивају у окрузима јужно од Николскојег урођенике и одомаћене Корејанце, да добровољно ступе у војне редове.

Вести из места и са стране.

Позив на претплату. 1. новембра отварамо нову месечну претплату на „Заставу“. Цена је на месец дана 2 круне 40 пот. Уједно учтиво умољавамо наше пошт. претплатнике којима крајем октобра истиче претплата, да изволе исту за времена, за месец новембар обновити, како не би у шиљању листа до прекидања дошло.

Администрација „Заставе“.

Српска гимназија у Плевљима изгорела.

Прошле суботе изгорела је у Плевљима зграда српске гимназије. Гимназија је основана у Плевљима пре четири године, а дотле је у тој згради била српска основна школа. Пожар је прво обухватио кров и сву дрвенарију и ништа није било могуће спасти. На пуцањ пушака дошла је турска и аустријска војска да гаси, дошло је и плевљско грађанство, али све у заман. Не зна се тачно, шта је проузроковало пожар, само се сумња и нагађа на српске непријатеље. Све потребе: учила, намештај, силне књиге из књижнице, све је преобраћено у прах и пепео. Штета је огромна.

Хапшење Рускиње ученице у Берлину.

Рускиња, студенткиња, којој је име Јањина Берсон, ухапшена је била у Берлину и после десетодневног тамновања, пуштена је на слободу. Отац Јањине Берсонове, врло угледна личност из Петрограда, дошао је био у Берлин, да поради, да му кћер пусте из затвора. Полиција је известила правозаступника те ученице, да је она ухапшена из четири разлога: Прво, што је у фебруару ове године и она потписала резолуцију против грофа Билова; друго, што је у Берлину имала везе са анархистама; треће, што је 18. марта посетила гробове мартовских жртава и четврто што је и она члан „друштва слободоумних социјалиста.“ Правобранилац је уложио уток на пруског министра унутрашњих послова и на министра правде, у којем је изнео, да све и ако постоје она четири наведена разлога полицијска, иђе се та ученица никако смела ухапсити. На основу тога утока и протеста оца Берсонове, она је ових дана пуштена из затвора, али је отац њен морао дати часну реч полицији, да ће му кћи првим возом напустити Берлин и отпутовати у Женеву. Ова ствар Јанине Берсонове биће предмет расправи и у немачком државном сабору.

Тридесет и две лешине у заводу за судску медицину.

Ужасан је призор био јуче у заводу за судску медицину у Будимпешти. Тога дана и те ноћи дакле за 24 сата, донели су у завод ни мање ни више него 32 леша ради сецирања. Једва су нашли места, где ће лешине сместити. Међу умрлима било је самоубилаца, прегажених, напрасно умрлих и таких, коју су у болницама под сумњивим приликама скончали За многе лешеве ни не зна се ко су, шта су и од куда су. Заиста жалосна слика!

Зашто су жене лепше од људи?

Неки беспослен енглески лекар дуго је проучавао зашто су жене лепше од мушкараца, па је сада изнео закључке тога свог рада. Он мисли, да је жена лепша од човека зато, што она не ради толико душевно као човек. Јер душевни рад врло штетно утиче на лепоту тела. Тај мудрац доказује примерима из древних времена а износи и из садашњости. У Индији има једно људско племе где је друштвени живот преокренут. Онде мушки раде женске послове, а жене мушке. У целој тој земљи људи су много лепши од ових „мушкобања“. Зато се и вели, да леп мушкарац није никад тако паметан, као — ружна жена. Према томе — каже тај Енглез, жена, кад се бави душевним радом, губи од лепо е. Ту нам пада на памет разговор неког фиђфирића с неком госпођицом. Она је њега питала, да-ли он верује, да су лепе жене мање духовите од ружних. Кад јој је потврдио, онда ће она њега запитати, како њу сматра? — Не баш за тако здраво духовиту. — О, а ја сам мислила (рече дама), да Ви не умете тако ласкати! (Т. ј. она је то тако протумачила, као да јо, је рекао да је лепа).

Друштво за књижевност и науку у Цариграду

држало је своје редовне седнице 24. и 26. о. м. Изабрало је неколико нових чланова, међу њима и

Г. Нелидов, први секретар руске амбасаде. Изабран је за привременог председника, пошто је председник др. Мандалстам отпутовао на дуже време у Петроград, — гроф др. Остророг. Учињене су извесне измене у друштвеним правилима. Од Срба је седницама присуствовао редовни члан г. Иван Иванић. На идућој седници држаће предавања Режи Делбеф о француском писцу Шенијеу.

Забава с игранком.

Српско певачко друштво „Венац“ у Панчеву приређује у суботу 6. (19.) новембра 1904. своју II. овогодишњу редовну забаву с игранком под управом свога хоровође Душана Шамбека.

Срем. Карловци, 4. новембра.

Данас била значајна седница саборског одбора. Министар-председник тражио, да саборски одбор изда Текелијин фонд једном поверенству, кога је министар именовао. Патријарх хтео да спречи изјаву саборског одбора и тражио да гласа са да или не. Саборски одбор ипак примио опширан предлог да не може и не сме задовољити налогу, јер је незаконит. Тражи да се налог обустави и сазове сабор. Патријарх дозвао у помоћ министарског повереника Пају Јовановића. Он уништио одлуку. На жесток протест да му нема места у саборском одбору изјавио да он има само налог да прими фундацију и удалио се. Саборски одбор решио да патријарх не сме издати кључеве. Тада тек седница закључена.

Брзојави „Застави“.

Стигли 4 новембра.

Прилике у Угарској.

Будимпешта Парламентарно стање је непромењено. Није немогуће, да ћемо се још у току ове недеље наћи пред потпуно промењеном ситуацијом.

Угарски сабор.

Будимпешта. Холо вели, ако је истина да је Тиса рекао, да ће формалности бити потврђене, од какве је онда вредности краљевска заклетва. Пита председника да ли је припремљен штрајк да се кућевни ред повреди. Банфијева странка изјављује да се цео тај начин у погледу преинаке кућевног реда сматра незаконитим

Руско-јапански рат.

Чифу. Руси су напустили ратни брод „Разоропин“ и бацили су га у зрак, јер нису хтели да падне Јапанцима у шаке.

Чифу. „Разоропин“ је донео собом депеше Штесељеве на руску владу, питајући да ли да издржи у борби или да преда Порт-Артур под повољним условима.

Чифу. Руски официри са „Разоропина“ изјављују, да је у Порт-Артуру све тако добро, као што је било пре два месеца. Руски бродови који се налазе у пристаништу, покушаће ускоро да се пробију.

Трговина.

БУДИМПЕШТА, 16. новембра 1904 г. — Оригинални дневни извештај будимпештанске филијале Српске Банке — са будимпештанске житне и продуктне берзе.

Услед јефтиније Америке тражња је била слабија од стране млина, продато је око 20.000 мтц са 5 потура скупљом ценом. Раж, јечам, зоб и кукуруз мирније.

Посао у готовој роби:

Данас је продата пшеница: Потиска 500 мтц. 81 по 10·55; — 100 мтц. 81 по 10·40; — 200 мтц. 81 по 10·45; — 100 мтц. 81 по 10·45; — 300 мтц. 80 по 10·45; — 250 мтц. 80 по 10·45; — 100 мтц. 80 по 10·45; — 100 мтц 81 по 10·50; — 300 мтц. 81 по 10·47½; — 600 мтц. 80·5 по 10·47½; — 3450 мтц. 80 по 10·50; — 100 мтц. 80 по 10·45; — 100 мтц 80·5 по 10·45; — 100 мтц. 80 по 10·45; — 100 мтц. 80 по 10·40; — 100 мтц. 80 по 10·30; — 100 мтц. 80 по 10·30; — 100 мтц. 79·5 по 10·35; 100 мтц. 79·5 по 10·35; — 100 мтц. 79 по 10·—. — Сарвашка: 4470 мтц. 80 по 10·50. — Сентешка: 3500 мтц. 8 по 10·50. — Из пештанске околине: 600 мтц. 80 по 10·45; — 120 мтц. 79·5 по 10·35; — 100 мтц. 79·8 по 10·27½; — 200 мтц. 79·5 по 10·30; — 2400 мтц. 78·9 по 10·32½. — Санадска: 1700 мтц. 78 по 10·40. — Банатске: 100 мтц. 79·2 по 10·27½. — Бачка: 900 мтц. 76 по 10·17½. — Горњо мађарска: 600 мтц. 80 по 10·35.

Све цене се разумевају на три месеца.

Будимпештанска филијала Српске Банке. Одељење за робу. Budapest, IV., Váczi utcza 34. szám.

Књижевни оглас.

„Српске забаве“.

Поштованим претплатницима и скупљачима овим јављам, да ће се идуће недеље доштампати и последњи табак текста горњега дела, а биће га готово за читав табак више, него што је обећано. С једне стране тај вишак, а с друге тешкоће око нотнога слога захтеваће две-три недеље више времена, него што је на посао било одмерено. Ја нисам жалио ни труда ни материјалних жртава, да рад ускорим, те сад имају посла на нотном слогу три српске штампарије овдашње.

Како сам обећао да уз дело штампам и имена штованих претплатника, то *молим поштоване скупљаче и појединце, да ми списак имена нових претплатника до краја новембра* (по новом) *послати изволе.* Исто тако молим, да ми се и претплата пошаље, да ми се теме у исплати трошкова помогне

Цена књизи ће и поред тога, што је материјал у њој повећан, остати *за претплатнике до краја новембра 4 К*, а после је 5 К. Ко ми са стране до тог рока пошаље претплату, добиће књигу у крстоплету о моме трошку, а осталим пренумерантима слаћу је само уз поузеће.

Молим српске листове, да ову објаву одштампају

У Новом Саду, 15 новембра 1904.

С поштовањем

Јован Живојновић

проф. срп. гимназије.

ПОМОДНО-МАНУФАКТУРНА РАДЊА

Миленка Николајевића

у Руми

треба два помоћника, старијег и млађег.

Старији треба да је самосталан продавац, да говори осим српски, још немачки и мађарски. Плата 80—100 круна месечно без стана и хране.

Млађи треба осим српски још и немачки да говори. Плата 20—30 круна месечно, а стан и храну добија у кући. Сремци имају првенство. 1124 1-2

ВАЖНО за виноградаре и пољоделце!

Најбоља врста умјетног ђубрета за ораницу **Superphosphat** цијена 100 кгр. 12 К. Најбоља врста умјетног ђубрета за винограде **Entleimtes-Knochenmehl,** цијена 100 кгр. 14 К.

За једно јутро ораница или винограда довољно је 180 кгр. Добива се са упутством за рабљење почевши од 100 кгр. код

Хермана Песинга,

937 12—12 у Митровици.

ТВОРНИЦУ СОДЕ ВОДЕ.

која је снабдевена са најновијим апаратом, за пуњење соде, крахера, и оксигена, — уз једну конкуренцију у мјесту, — продајем уз најповољније увјете. Обратити се на власника исте.

Живко Миловановић

1120 2—3 у Митровици

СПЕЦЕРАЈСКОГ ПОМОЋНИКА

који би и у контоару имао радити тражим за одма или доцније. Главни услови су: поред лепог читког рукописа подпуно владање српским немачким и мађарским језиком у говору и писму.

Понуде на српском и немачком језику ваља слати на

Јована Поповића

1101 3—3 Панчево, код 2 Арапина.

ХЕКТОГРАФ СЕ ПРЕЖИВЕО!

Место хектографа служи се данас цео свет

шапирографом

који несравњено боље, читкије копије даје, а даје до

150 копија.

Уз то је једноставан, и нема да се смеса мора кувати и преливати, све је то готово и удешено.

Ко има хектограф нека га одмах избаци напоље

и нека набави 1074 7—10

ШАПИРОГРАФ

који се добија код

Станковића и Марковића,

Тражи ближа обавештаја у Новом Саду.

БРАЋА РАБШТЕРН

НОВИ САД 148 76—

ПЕЦИВО ШЉИВОВИЦЕ И КОМОВИЦЕ

Фабрика шестоструке сирћетне есенције.

ПАПУЧАРСКА РАДЊА

Т. Ј. Стојановића,

у Митровици,

потребује 3—4 спомоћника. 1113 2—3

Посао је сталан, лети и зими.

ИЗВРСТАН ПОМОЋНИК

за галантеријску, кратке и нирнбершке робе струку може одма добити место. У понуди нека се означи колко тражи плату, да прикључи слику и сведоџбе у препису, а да се упути на **Исидора Вајса у Митровици**. Првенство имаде вешт аранжер излога.

1117 3—3

У нашој гвожђарској и шпецерајској радњи потребујемо једног ваљаног помоћника гвожђарске и шпецерајске струке. Ступање одма.

Јагодић и Маљковић,

1115 3—3 Нова Градишка.

За моју **ГОСТИОНУ,** потребујем одма једнога сиротог а ваљаног

дечка од 12—13 година

старог са целим издржавањем кроз 4 године под мојим надзором.

ИМРА ЈАНКОВИЋ.

Рибарска пијаца 9.

1070 7—10 Нови Сад.

Вјешти агенти

за продају шиваћи машина, бициклова, слика, огледала на (рате) одплату могу добити стално мјесто уз фикс плату и провизион код

Хермана Песинга

1122 1—2 у Митровици.

КУШАКОВИЋА КАЛОДАНТ-ГЛИЦЕРИН КРЕМ

за зубе

савршенство је у зубном лекарству, зуби постају блештећи бели — отклања непријатан задах из уста, очвршћава десни и одклања зубобољу. Испитан је и препоручен лекарским саветом у Београду, и награђен на великој Енглеској изложби у Лондону и Грчкој изложби у Атини

Продаје се свуда

по 50 потура

комад, продавци имају 30% чисте зараде.

Главно стовариште за Аустро-угарску, Босну и Херцеговину, Хрватску и Славонију код г.г.

Браће М. Поповића

у Новом Саду,

Александра Мудрока

у Митровици.

КУШАКОВИЋА, апотека код св. Ђорђа, Врања (Србија). 1027 12—

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Костантин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.

бр. 246 1. новембар 1904.

Са вршачког народног збора

у ствари законског предлога о школама

држаног 28. октобра (10. нов.) о. г.

Доносимо говоре који су одјекнули на вршачком нар. збору. Говор дра Марка Ранчина, Мите Клицина и Јаше Томића нисмо могли за сад набавити. Сви су ти говори на многим местима прекидани бурним одушевљењем.

Председник Стева Јовановић:

Поштовани зборе, драга браћо! Пре свега, хвала вам на овом лепом одзиву, као доказу будне свести ваше. А сад дозволите и мени, да после уводног, родољубивог и лепог говора нашег уваженог почасног председника г. дра Марка Ранчина, са неколико речи образложим смер нашег данашњег састанка, на овом братском збориштy. — Дошли смо, једном мишљу задахнути, да једнодушно устанемо у одбрану угрожене наше народне црквн. шк. самоуправе, којој је небројено пута претила, па и сада јој опасност прети. Ето је устао преузвишени г. угарски министар просвете, Берзевици, да под видом ревизија основне наставе, поднесе високом угарском сабору законски предлог о измени 38. зак. чл. од 1868. г. о јавној настави у народним школама и 28. зак. чл. од 1876. г. о школским властима. Но док је поменутим законским чланцима, крај свих мана њихових, обезбеђено било природно и богодано право, право употребе матерњег језика нашег, као наставног у основним школама, и док је мађарском језику извојеван — противно принципу здраве наставе — довољан број часова ради разумевања истог, дотле се овом министровом ревизијом иде на то, да се привидно одржи, а у ствари згази то свето право нашег народа, загарантовано и основним државним законима, и доводе у питање опстанак наше народне црквн. шк. самоуправе, која је нераздвојно срасла с народним бићем нашим, јер штити битне особине Србинове, а то су: име, вера и језик. За нас Србе у овој отаџбини нашој у узрочној међусобној вези стоје језик и црква, вера и народност, оне су од наизменичног дејства. Као год што се не да замислити у народној цркви нашој јеванђеље, рецимо на мађарском језику, без повреде исте, тако се не да ни замислити народна основна вероисповедна па и комунална школа без народног језика, јер иста у нас Срба допуњује цркву, и није расадница само основног опћег знања, но и специјално верског те и моралног, што се једино и искључно на матерњем језику постићи да. Обоје дакле скупа, и школа и црква народна, условљавају и веру и народност нашу. И нико се други није нашао, да то некултурно дело учини и увреди и у очајање баци цео наш честити народ, него главом угарски министар просвете, који је законом обвезан, да сразмерно потпомогне, а према потреби и заштити и наше просветне установе! — На догледу свега овог, држим, да је правац и смер нашег заједничког данашњег рада унапред јасно одређен. С тога вас молим, да као протест противу свију тих повреда усвојите предлог за одлуку, који ће вам г. др. Сл. Милетић поднети и образложити, да се достави високом уг. држ. сабору.

Известилац др. Славко Милетић.

(Овај говор саопштавамо у изводу). Хвала што сте се на позиву тако одазвали. — Потреба данашњег збора живо се осећала на све стране. Ваш одзив најбоље сведочи, да покрет за овај збор није створен од сазивача, него да он одговара општем расположењу нашег народа.

У питању је најдрагоценије благо нашег народа, слатки матерњи језик, у питању је наша народна просвета — наша крваво стечена и државним законом призната црквено-школска самоуправа. — Са свим је природно, што сваки Србин без разлике сматра за своју најсветију дужност да у тој опасности подигне свој глас у одбрану тих најдрагоценијих народних тековина.

Дуги низ повреда наших државним законом зајамчених права, крунисан је једном најновијом — која све досадашње у безобзирности надмаша, јер хоће једним потезом пера да уништи — школу српску.

Српски народ застрепио је већ онога тренутка, када је у јавност продр'о глас, да министар просвете Берзевици спрема законски предлог о промени шк. закона, јер нас жалосно искуство учи, да у последње време ни једна промена на пољу школском, која је одозго дошла, није ишла у корист развоја наше нар. културе, него је на против све што је оданде дошло ишло за тим да нас у развитку просветном помете. Но када је тај законски предлог у свој опширности изнесен на јавност, српски народ је ником поникао, јер дух и правац тога зак. предлога превазишао је и најцрње слутње наше.

Нема сумње да држава има право да своје шк. законе од времена на време подвргне ревизији. Дух времена напредује. Начела просветна развијају се и мењају и школа не може да затвара своја врата напретку. Српски народ је пријатељ просвети, он је пријатељ напретку и развијању. Срп. народ не би дакле имао ништа против тога да се и наши државни шк. закони у духу наше автономије и у складу са њеним законима промене на боље. Но на нашу највећу жалост предложена измена шк. закона не води рачуна о просветном напретку, не води рачуна о духу наших авт. уредаба. На против, она иде хотимице за тим, да нас просветно уназади, она свесно гази наша најкардиналнија авт. права. Њезине најзначајније одредбе очевидно доказују, да њен циљ управо и није просветан, него чисто политичан, да она не тежи да наш народ просветно дигне, него да га однароди.

Да је то тако види се најјасније из оних одредаба зак. предлога, који се односе на учење мађарског језика. Мађ. језик учио се и до данас у нашим нар. школама и то у толикој мери, да су наша деца учењем још једнога језика, поред свога матерњег и поред осталога градива, била преоптерећена, Но г. министру просвете ни то још није доста. Закон пр. изреком тражи да наша деца у осн. шк. морају научити правилно мађарски говорити, писати, читати и рачунати. Тражи дакле оно што је са свим немогуће. А да би то постигао, гази наше авт. уредбе, те узима од наших авт. власти право одређивања часова за учење мађ. језика и одређивања наставнога плана и предаје та права министру просвете. По себи се разуме да се министар у вршењу тих права неће обазирати на остало градиво и да ће у корист учења мађ. језика морати да трпи уштрба сва остала настава, а понајвише неговање нашег матерњег језика. Но ни то још није све. Док се за осн. шк. ставља министру у задатак да потискује матерњи језик, у повторним школама, матерњи језик сасвим се укида и уводи се настава искључиво на мађ језику. Тај најенергичнији корак у правцу одређивања наших нар. шк. учињен је на жалост, као што чујемо, по предлогу правос. будимског епископа

Опште је признато начело у науци о васпитању, да основна настава само онда може успевати, ако се врши на матерњем језику. То основно васпитно начело усвојено је и у нашем законодавству. 44. законски чланак од 1868. године у свом 17. §-у изреком наређује, да је држава дужна бринути се, да се држављани могу образовати у свом матерњем језику све док не почну полазити више школе. И овај закон о равноправности народности треба да буде оборен новим законским предлогом, који декретује, да неједнакост народности треба да почне већ код деце. Док мађарска деца могу да се образују једино на свом матерњем језику, српска деца већ у раном детињству морају да науче још један језик. И шта ће бити последица тога свега? Матерњи језик и остало градиво запустиће се, а жељени успеси у мађарском језику неће се постићи. И онда долазе на ред драконске мере, за које се овај законски предлог такође постарао, наше вероисповедне школе биће редом, једна по једна, затворене и за тим подржављене. А из подржављених школа, у којима деца неће примати основе знања на свом матерњем језику, излазиће људи, који неће од вајде бити ни себи, ни народу, ни држави, људи у сваком погледу неспособни, осуђени, да чаме у незнању и да пропадају и морално и материјално.

Законски предлог, који тражи и од деце и од учитеља оно што је немогуће, постарао се и за присилне мере, којима ће да нагони наше учитељство на тај Сизифов посао. По овом предлогу српски учитељ био би предан на милост и немилост државној влади и њеним органима Већ на првом кораку, при оспособљењу учитеља долазе наше школске власти у запећак. Оспособљење стиче српски учитељ пред комисијом, коју делом потврђује, а делом именује министар просвете. — При ступању у звање има српски учитељ да положи заклетву, да ће служити државној власти. Што је тај учитељ автономни чиновник, који за своје деловање има да одговара автономним властима — то овај законски предлог са свим игнорује. Дисциплина над учитељима узета је у неким случајевима са свим из руку автономних власти, њу врше жупан, и муниципијални управни одбори, који учитеља могу и скинути, а кад двапут са једне школе скину учитеља, могу и школу затворити. Но државна власт није само узела бич у своје руке, да кажњава непокорне учитеље, него је спремила и зобницу да награђује сувише ревносне. Она је себи задржала право да у неким случајевима потврђује, а у некима чак и именује учитеље.

На крају крајева ни вероисповест наша није остала на миру. Но о томе вам је мој предговорник исцрпно говорио.

Додирнуо сам само најглавнија одређења овог законског предлога, али је довољно и то, да вас увери, колико је овај законски предлог опасан по наш матерњи језик, по нашу просвету, по закон, по наш народни опстанак. Видели сте за тим и то, како безобзирно ставља ван крепости наше автономне уредбе, како немилосрдно отима власт од наших автономних органа и преноси ју на државне органе — како тумбе окреће правни одношај, који је до сада постојао између наше школе и државе, обарајући све основне, рационалне законе нашег народа.

Нездраве политичке прилике потисле нас у страну. Не можемо у сабору; дужни смо, да овде на зборовима устанемо сви као један човек.

Јован Малуш парох.

Човек, браћо, као најсавршеније створење Бога свемоћнога, усрећен је од небеске љубави најлепшим и најдрагоценијим даром — даром узајамног разумевања, даром саопштавања мисли речма — говором. И по том говору, у пространом овом Божјем свету, и разликују се људи једно од друго.

Тај говор — језик, то је неодољива привлачна снага, која привлачи људе у братску заједницу; тај прирођени нагон, који гони и збија људе у јата; то је обележје, које одређује: којој гори који лист припада. По том говору и добише поједина друштва, људи, своје називе, те се зваху или зову онако, — како и говоре.

То је божје одређење, то је природни закон. По том одређењу ево и наш мили народ говори предрагим нам језиком српским. Прва реч, коју Српче, снага наша! протепа, слатка је реч: ма ко и бабајко! У том слатком језику српском обучавали су деди наши стари потомке своје миле на дому, у цркви и школи, да се српски Богу моле, да српски говоре. За ту реч српску, за језик наш мили жртвовали су они све, жртвовали су живот и имање, да нам га само сачувају, да нам га одрже.

Па те миле српске речи, тога драгог нам језика српског ради и позвали смо вас Срби браћо драга, да вам из срца пуног туге, из душе препуног јада високим гласом довикнемо: да нам је језик наш угрожен; да нам хоће језик наш из грла миле наше школске дечице да ишчупају; да су прегли, да нам још у нади нашој језик наш угуше; да хоће, да су ради, да се не чује више слатка реч: мила мајко и драги

бабајко! да хоће да се не молиш више Богу твоме еа „Отче нашъ“; да хоће, да не ускликнеш српски више с љубави твоме српском светитељу Сави; да су стали за тим, да Срче не учи више ко му беше Милош Обилићу, ко ли Марко Краљевићу; ко му беше Хаџи Ђера и Хаџи Рувиме; да заборави шта учеше Вуче Караџићу, како певаше Бранко Радичевићу; да се не сети Стерије Поповића и Чика-Јове Змај Јована Јовановића!

Да, зато смо вас и позвали, браћо, да сви заједно једногрлице подигнемо глас тужбе своје против тог захтева, јер оно вређа Божје одређење, јер оно вређа наш понос српски. И ми, српски зборе, не би били Срби, кад би то ћутке примили.

И ми, ево сви са збора овога, придружујемо глас праведне тужбе наше гласу остале српске браће у свој домовини и хоћемо да отпремимо књигу крупне тужбе светлом краљу на колено и да затражимо у име наших славних предака, који силан бојак, за ову нашу милу домовину бише и драгоцену крв своју лише; у име светлих костију оних српских мученика, без снаге којих сурвала би се била ова земља у понор ропства и била би туђ пашалук; да, хоћемо да затражимо у име оних јуначких српских синова, о чија је јуначка прса азијатска звер, дуги низ година разбијала своју зверску ћуд, а домовине ради ове наше; да, у име свега тога и у име живота нашега, који Србин сваки и ми сви залажемо за ову домовину, у име имања нашег, који прилажемо на олтар напретка њена. Да, хоћемо да затражимо, да нам се и данас цене и поштују наше крвљу стечене, од светлих краљева ове домовине утврђене и потписом осигуране привилегије, које нам ујемчавају молитву и језик српски; да, хоћемо да прстом укажемо на вис. краљ. рескрипт, који нам чува право у школи на наставу и молитву српску; да, свега тога ради захтеваћемо и тражићемо, да се умишљени предлог скине са стола саборска и згужван баци у понор црни.

Но, ако би, браћо, глас, овог праведног захтева нашег, поред свих права и правица, остао као глас вапијућег у пустињи; ако не буде сила Бога молила, но тај несретни предлог законом постане, те српска се реч из школе изгони и српско-православној молитви сасвим школска се затворе врата — онда чуј и запамти моју свештеничку реч: гесло будућег живота твога треба да је: у дому твоме србуј, у њима унуцима својим српку славу и српске јунаке казуј, у св. храмовима твојим провославним, у топлој молитви српској побожно разговарај се с Богом твојим и православљај мученике и светитеље своје; да у њима нађу станишта и из њих црпи снаге, да лакше можеш да претрпиш ово искушење; и крепи се надом на боља и срећнија времена. Јер преврни ма који листак славне ти повеснице српске и ти ћеш са утехом наћи, да само у топлим недрима своје св. православне мајке цркве могао је Србин у најтежим данима искушења, у најцрњим данима гоненја, да поднесе искушење, да одбије и скрши гоненје; да, само у њојзи и с њоме могла је Србину будућност да гране, а сила и насиље у понор прошлости да пане; да и њоме само могао је Србин живот дати а образ не губити.

Па кад се свега тога добро сетим, онда ми срце набриче надом, да ће се Србин мој мили и данас обући у штит вере прадедовске, окитити се светлим пламеном имена српскога и опасати се оштрим мачем дивне речи српске, па ће знати, па ће хтети и умети да се брани у зли дан и скршивши све одржати се, те се на њега неће мајка црква заплакати, нити суза имена српског дом му раскопати. Тако кад је — помоће нам Бог.

Говор Љубомира Лотића

као известиоца на епархијској скупштини вршачкој 28. октобра (10 нов.)

Све који су данас на збору били и који су на епархијској скупштини присутни једна је мисао довела: љубав према светој православној вери и имену и језику српском. Али са љубављу и оданошћу према овим највишим знамењима нашег бића народног меша се опћа брига свију Срба због оних облака, који се витлају у овај мах врх српског народа у Угарској. А и како не би био српски народ брижан, кад ти облаци носе толике опасности највећим светињама нашим: Православљу и Српству. Православље је за српски народ од највишег значаја. У њему лежи силна моћ, која је свагда давала народу пламеног одушевљења и неодољиве снаге, да се одржи у свима опасностима. Доказ вредности православља најбоље се види у томе, што сви православни народи словенски: Срби, Руси, Бугари имају своје државе и од толиких католичких Словена ни један једини народ нема своје државе. Толико пута бројем од Срба јачи Пољаци па Чеси, Хрвати, Словенци и Словаци нису могли да одрже своје државе, јер нису имали ту снагу, што је осталим словенским народима православље давало. Српском народу православље је још и нарочиту моћ давало, јер је имао две самосталне а половином 19. века са Војводином чак три државе своје. Па тој тако великој снази нашег народа ево сад прете толике опасности. Опасности те пак двојином су веће за то, што је опстанак православљу удрожен ни у чем мањем него у најважнијој суштини, у најплеменитијој језгри му у праву на опстанак црквено-словенског и српског језика народног, као најглавнијих моћи, које су православљу снаге, животних сокова давала. Какво би то православље било без српског језика, да се символ вере чак, па заповести божје и молитве уче на мађарском језику! Православље само српско може бити. „На бурном мору плива све благо наше, све!“

Брига и бол сваког Србина за светиње народне тим су веће, што српски народ није добио право на те светиње као мастан поклон, него што их је по врло скупе жртве — крвљу стекао. Кад је српски народ после косовске пропасти, где је жртвовао најплеменитију снагу народну опет за ове светиње своје: Српство и православље, почео долазити у крајеве аустро угарске монархије, није долазио као прибиш, као наметник, него су га најлепше позивали, давали му свака права и повластице сви краљеви и цареви, само да добију тако одличну снагу за обрану од навале турске, као што је српски народ био. Почевши од 1414 год. кад је угарски краљ Жигмунд дао повластице Србима на чепељском острву, па низом крај све сеобе српског народа до половине 18. века све повластице биле су пуне највећих гаранција за сва она права, која обезбеђују народу индивидуалност његову а нарочито су била гарантована права за име, веру и језик. Да тих повластица није било, не би српски народ напуштао стара огњишта своја. А чим је то било угрожено, ето хиљада Срба се одселило у Русију средином 18 века.

Цареви и краљеви знали су зашто дају повластице српском народу. Толико јунаштва, толико одважности и заборављања на самог себе у борби против турског народа какву је српски народ посведочио, још ни један народ показао није. Прво су Срби имали поморишку и потиску војену границу, где су грудима својим чували да Турци не могу продирати дубље у земљу. Ове крајине им власти разреше, али удесе да целу јужну границу државно заузму Срби и да је чувају од поплаве турске. Почевши од Јадранског Мора па све до румунске границе српски народ стојао је као један човек у обрани земље противу Турака. Војничке регементе: личка, оточка, огулинска, слуњска, I. банијска, II. банијска, градишка и северно од ове крижевачка и св. ђурђевска, па даље бродска, петроварадинска, немачко-банатска — само по имену немачка, јер је у њој највише Срба било — и и, лирско-банатска те шајкашки баталион, где је свуда српски народ као запета пушка стојао да брани земљу и владаоца — све је то најбоља сведоџба томе шта је Србин дао новој домовини својој и с какквим скупим жртвама је купио право на опстанак у њој.

За те и толике услуге давали су угарски краљеви и аустријски цареви веома многе повластице српском народу, а од тих је као најважније и од српског народа као зеница у оку чувано било оно право, по којем је српски народ могао сам и слободно да располаже са својом црквом и школом, — т. зв. наша народно-црквена самоуправа Ово право прво је било ујамчено царским и краљевским повластицама. Но то право признали су и угарски државни закони. На угарском сабору од 1791. год. кад је исти угарски сабор званично примио Србе за држављане и ова су права о управљању с црквом и школом остала као и у повластицама нетакнута на том сабору; све су народне повластице признате и одобрене, које не стоје у опреци са државним законима.

И закон угарски из 1848. год., и закон о равноправности грађана, и IX. законски чланак из 1868. — сви нам зајемчавају право располагања у цркви и школи. Краљевски рескрипт од 1868. и школска уредба од 1872 такође нам зајемчавају ова права и обоје је потврђено и од Његовог Краљевског Величанства и од угарске владе. Напред споменути државни угарски закони су основни закони земаљски, на којима почива правда и правица у земљи. Сваки нов закон, па и овај о школама, што треба да се донесе, може имати у себи само оно, што садрже основни закони и ништа не сме бити у њима, што се коси са основним законима земаљским.

Међу тим нацрт за нови школски закон има вазда одредаба, које стоје у опреци са тим основним државним законима. Ни више ни мање нема у њему, него да од самовласних господара у својој цркви и школи постанемо у једаред туђини! Основни државни закон кажу да имамо право по својој вољи одредити наставни језик у нашим школама а у новом нацрту се за повт. школе одређује да наставни језик буде мађарски. Тиме се вређа право о равноправности грађана, вређа се основна правица, која је законом ујемчена. Предавање науке о вери на мађ. језику у државним школама; полагање испита за оспособљење пред државним поверенством; контрола над наставним планом и над школским књигама; право мешања у дисциплинарним стварима учитељским; заповедно наређење, да је црквена опћина дужна бесплатно давати своје школске дворнице за пофторне школе, које политичка опћина издржава; обавеза да је издржавалац школа дужан пристављати помоћника учитељу, кад овај не може да покаже успеха у мађ. језику (а пред државним поверенством би стекао оспособљене!); предавање више предмета у учит. школи на мађ. језику и још много других сличних предлога у нацрту стоје у највећој опреци са основним државним законима о равноправности, о народној автономији нам, о праву приватне својине (кад црквена опћина мора да даје своју дворницу за повт. школе) и врх свега опасност прети народној култури и народном развитку нам а то је штета не само наша народна него и државна. Нови предлог иде за тим да све ограде и све зидове поруши а такође и све стубове, на којима почива наш народни опстанак.

Са гледишта интереса наставе нови нацрт нарочито се не може одобрити. Учење страног језика у српским школама у тој мери, као што се у нацрту тражи, и за тим предавање искључиво на мађарском језику у повторним школама наносиће духовне штете омладини, јер ће да јој шкоди напрезање умних сила због учења на страном језику а омладина неће моћи прибавити себи потребних стварних знања, будући да наставу никада неће моћи разумети тако, као кад би јој се на матерњем језику давала. Због тога је наша омладина изложена томе, да се већма умно замара а ипак да не прибави себи потребну меру стварних знања, које треба основна и повторна школа да јој пружа. Дакле најсветији интереси наше деце позивају нас да се оградимо против овога нацрта.

бр. 246, 1. новембар

Ми чинимо и народну и грађанску дужност, када и на скупштинама и у представкама истичемо велике опасности, које би нанео нацрт ако би законом постао. Кад грађани имају штете. не може отаџбина имати користи. Штета нашега народа пак очигледна је и за то треба да истакнемо и покажемо те штете онима, у чијим је још рукама могућност да их отклони. То је угарски државни сабор.

И ова епархијска скупштина као главни представник наше автономне власти у овој епархији треба да подигне глас свој у одбрану нашег народног језика, нашег српског православља, наше народне просвете и народних права, која су нам државни закони зајемчили. Па кад стигне глас наших жеља и тежња до државног сабора, надајмо се, да ће позвани увидети многе настране одредбе и отклонити их.

А ако то, не дај Боже, не би било, то учинимо и онда дужност своју. Сваки српски дом нека буде српска школа, сваки српски родитељ српски учитељ. Народе не држе и не чувају закони, него свест и одушевљење, којим негују светиње своје. Ко је кроз петвековне патње прошао и ипак се одржао, уздајмо се, да ће се увек умети одржати.

(Затим известилац чита предлог за одлуку, који је у суштини тако као и предлог бачке епарх. скупштине, који присутни јединодушно прихваћају.)

По прочитању одлуке известилац захваљује присутнима на стрпљењу, којима су његово излагање саслушали. Меће још на срце народу, да одбаци од себе оно што га дели: мржњу и злобу а да снажи оно што може да га спаја и збрати: љубав и братство и да прогласи уз то рад и дужност на сваком пољу народном као главне звезде водиље народних наштаја, па онда ма каквим данима ишли у сусрет, народ наш ће се одржати и напредоваће у сваком погледу.

Књижевност.

Изашао је 20. број „Српске Домаје“, лист за забаву и поуку, са овом одабраном садржином:

† Антун Фабрис. — Стара песма од Вел. Рајића. — Залуталој, песма од Авде Карабеговића. — На стражи, прича Милоша П. Ћирковића. — Некад и данас, песма Св. Ерваћанина Димитријева — На сијелу, од Невесињског. — Деда Архип и Љонка, од М. Горког, превео Жеравица. — Дипломата, шаљива игра од Скриба и Делавиње-а. Превео Св. Ерваћанин. — Ниже школе за пољску привреду у Србију, пише Жеравица. — Нове књиге — Белешке.

Цена је листу *4 круне годишње, а на по године 2 круне.* Претплата се шаље у Брод (Brod a/S., Slavonia) писарници *Др. Николе Ђурђевића*, адвоката. А рукописи главном уреднику *Др. Жарку Миладиновићу*, адвокату у Руми.

Препоручујемо овај ваљани породични српск лист.

✝

Са болом у души јављамо свима сродницима, пријатељима и познаницима тужну вест да нам се наш мили и незаборављени супруг, отац односно шогор и теча

Ђока Петровић,

члан муниципалног и управног одбора вароши Вршца, потпредседник вршачке српске црквене скупштине, члан вршачке епархијске скупштине, члан „Српске Матице“ и т. д.

после дугог, тешког и мукотрпног боловања у понедељак 1. новембра 1904. г. пре подне у 7 часова у 63 години свога живота у вечност преселио.

Тело милог нам покојника биће сутра, у уторак, 2. новембра 1904. г. у 3 часа после подне у малој цркви опојано, а затим ће се на овдашњем српском православном гробљу матери земљи предати.

У Вршцу, 1. новембра 1904.

Лака му црна земља и вечан спомен!

Јелена Петровић рођ. **Стојчевић**, супруга.

Никола Петровић, ц. и кр. надпоручник, син. — **Исидор Драгић**, шогор.

Даница Драгић рођ. **Стојчевић**, шогорица.

Милица Драгић, нећака. — **Славко Драгић**, нећак.

НОВО! ● ОБАДВА СУ ДЕЛА ГОТОВА ● **НОВО!!**

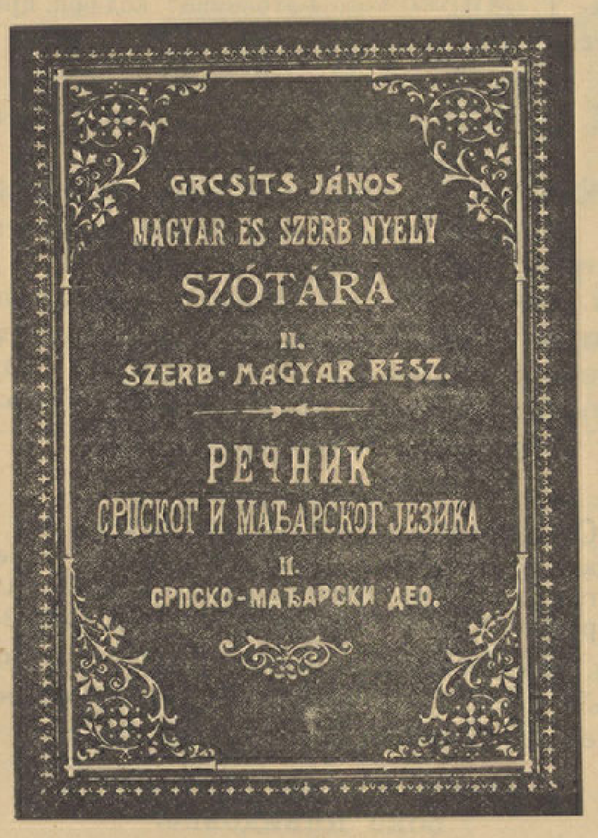

МАЂАРСКО-СРПСКИ И СРПСКО-МАЂАРСКИ

РЕЧНИК ЗА ЏЕП

за школу и приватну потребу приредио

проф. ЈОВАН ГРЧИЋ.

Становницима Угарске потребно је да науче језик са којим се у њој званичи, управља и суди. Учење мађарског језика олакшаће многима овај речник, јер је у њему побележено све оно, што је потребно за живот и саобраћај. А купити га може и онај којем средства не допуштају да дођу до великих и скупих речника. — Овај речник разделили смо у два дела I-ви део је мађарско-српски, а II-ги део је српско-мађарски. Сваки је укоричен у лепе укусне корице а формат је прикладан за џеп (сваки део има 500 страница).

Цена је I делу ф. 1·50 или 3 круне.

Цена је II. делу ф. 1·50 или 3 круне.

Препродавци добијају уобичајени рабат. Ко нам пак пошаље новац у напред, добиће речнике о нашем трошку. Ради боље сигурности, да се на пошти не изгуби нека пошаље још 25 потура, па ће мо га рекомандо послати.

Ко узме од ових речника два примерка добиће трећи бесплатно.

Нови Сад, октобра 1904.

1069 2—10

Српска књижара и штампарија

Браће М. Поповића

у Новом Саду.

Нека су препоручени још и ново изашли речници: Анђелковић, Руско-српски речник К 10. — Стевовић, француско-српски и српско-француски речник сваки део К 4·50.

НОВАЦ

4%

Зајам на амортизацију нудимо од првих будимпештанских као иноземских новчаних завода на земљиште и некретнине на прво и друго место $^3/_4$ вредности на одплату од 10—75 година.

Особни зајам за свећенике, државне и приватне чиновнике, трговце, и обртнике са и без јемца од 1—15 година одплате брзо и дискретно.

Конвентирање дугова.

ЛАНГ ШАМУ

1049 7—20

Будимпешта, VI., Nagymező-u. 12.

Зајам буде у готовом новцу исплаћен

Дионице као и вриедне папири се по највећој вриедности купују.

ОПОМЕНА! 1050 61—

Законом дозвољена и у трговини допуштен је само мој балсам једини са овом зеленом заштитном марком „поне“ (калуђерице). Поруке и препродају од других законом недозвољених балсама судски прогоњујем.

Једино прави енглески **ЧУДНОВАТИ БАЛСАМ** Од санитетске власти препоручен.

Опрема боца стоји под заштитном трговачког закона.

Искључиво једино место за произвађање и набавку јесте од власти концесионирана и од трго. суда протоколисана фабрика балсама Апотекара **A. Thierry** у Прегради код **Rohitsch-Sauerbrunn-a.**

Овај балзам може се употребити споља и изнутра. Он: 1.) Недостижив лек против свих плућних и грудних болести, ублажује катар и умањује лучење слузи отклања кашаљ, који иде с боловима и лечи најзастарелије такве болести. .) Од ванредног је утецаја против запаљења грла, промуклости, против осталих болести у грлу. 3.) Коренито уклања гровнице. 4.) Ванредно лечи болести црне џигерице, у стомаку и цревима, особито грчеве у стомаку, колику и кидање у телу. 5.) Одузима болове и лечи шуљеве. 6.) Нежно поправља столицу и чисти крв, чисти бубреге, ослобађа од меланхолије и хипохондрије, поправља апетит и варење 7.) Лечи сваку зубобољу, као болове вилица, шупљину зуба и неугодан задај уста и одклања подригивање. Врло добро средство против глисте, пантљикара и падавица 9.) При спољној употреби је од ванредног утецаја на ране, било нове или старе ожиљке, врастке на телу, ротлауфа, оток руку, бубуљице, ојеле делове, на опечене и смрзнуте удове, на огреботине, аушлоге итд. отклања главобољу, зујање, севање, реуму, зујање у ушима итд. о чему опширна упутства дају извешћа. 10. Особити је лек за сваку болест с поља и изнутра, лечи брзо и добро, а уз то је врло јефтин, за сваку кућу од особите вредности, те неби требало никад да фали, ако наиђе инфлуенца, за време колере и других заразних болести. Један једини покушај са овим балсамом свакога ће боље уверити, него ли сам овај оглас, да је балсам доиста лековит.

Прави и непокварен је овај балсам само тада, ако је свака бочица затворена са сребрном капслицом, у којој је утиснута моја фирма: **Adolf Thierry „Apotheke zum Schutzengel“ in Pregrada**, и где се налази упутство са том истом ознаком фирме. Зато треба тачно пазити увек на горњу фирму! *Где нема стоваришта мога балсама, треба директ поручивати и адресирати:* **An die Schutzengel Apotheke des A. Thierry in Pregrada bei Rohitsch-Sauerbrunn** Цена је плаћено за сваку поштанску станицу за 12 малих или 6 дуплих бочица 5 круна. Мање од 12 малих или 6 дуплих бочица не може се разашиљљати Разашиљање бива само уз пошт. поузеће или уз предходно послату своту.

Adolf Thierry „Apotheke in Pregrada bei Rohitsch-Sauerbrunn, Austria.

На сваком листу водени знак.

Одликовано златном медаљом у Бечу 1902.

Прави египатски папирни омотци за цигаретле [Hülsen] јесте

AIDA

а које су свуда познате за најбоље за здравље посве нешкодљиве

790 16—40

Светски експорт.

Добија се у главним и спец. трафикама

Адресар.

Под овим насловом доносићемо **АЗБУЧНИМ** *редом (и по местима и по презименима) фирме и имена трговина, занатлија, гостионичара, новчаних завода, разних подузећа, адвоката, лечника и т. д. — Ове ће адресе излазити 50 пута годишње, и то 30 пута у бројевима од петка, који су ред: прострти у више хиљада примерака. Околина која долазе у та места била би обавештена, где да се обраћа за своје потребе. А и иначе ако хоћемо да радимо један с другим, треба да се знамо и познамо. — Они, који још нису уврстили молимо да се обрате администрацији „Заставе“.*

Будимпешта.

Целокупне медецине, **Др. Миладин Свињарев**, V. Irányi u., 18. (у близини пештанске срп. црква. општине)

А. Мудрински, ципелар, vás u. kerepesi út sarok.

Лазар Богосављевић, ћурчијска радња. IV. Koronaherczeg u. 5. I. спрат, преко пута од Харишевог базара

Бела Црква.

Браћа Ђорђевић-Нанчић мануфактурна и моде трговина, „код белог голуба“ у сопств. кући.

Коста Костић, шпецераја и дивљачи трговина.

Вел. Бечкерек.

Живојин Терзин, мануфактура код Баче свирца
М. Михајловић Јарковчанин, памучар. трг
Живко Ж. Терзин, мануфактурна и галанте ријске трговина код „три плаве звезде“.
Т. Турински, шпецерајска трг. код „злат. јагњета“
Јован С. Бошковић, галантерија код „Роде“.

Новчани заводи:

Српска задруга за штедњу.
Плаћа на улоге $4^1/_2$%, а својим члановима 5%
Држи цензуру сваког раденог дана.

Беч.

Перо Деспић,
Главно заступништво Краљ. Срп. Извозне Банке у Аустрију, Nro I. Fleismarkt 19. Wien.

Ст. Бечеј.

Стева Живковић, лецедер, црквена ул. 1031

Брод н. С. (Славонија).

Осигурање живота и рента.

Иса Меркадић, заступник чувеног друштва „Атлас“ у Бечу.

Вршац.

Сава Томић-Печена, хотелијер код „Париз“

Вуковар.

Никола Бингулац, кројачка радња, гл. пијаца

Нова Градишка.

Новчани заводи:

Српска Штедионица као задруга.
Одобрава камату на улоге својим члановима у $5^1/_2$% чисто.
Цензура сваког четвртка.

Радован Симић, мануфактурна и помодна радња,
Радослав Марковић, насљедник Шандора Фусара, трговина шпецераја, боја и деликатеса.
Никола Вилић трговина коже и све врсти готове обуће.
Паја Јоцић, прва казанџијска радња.

Дарувар (Славонија).

Пајо Поповић, трговина кожарска, гвожђарска, шпецерајска, мануфактурна, оружја, барута, сувом и сољеном рибом.

Доња Тузла (Босна).

I. босанско подузеће, за извоз босанских производа
Ђорђа Ал. Васиљевића, протоколирана фирма 1891. год.

Жабаљ.

Коста Михајловић, шпецерајска, гвожђарска, и креча трговина и гостионица.

Новчани завод:

I. Задруга Срба Шајкаша за међусобно помагање и штедњу.
Плаћа на улоге 6%. — Дани цензуре су вторником и суботом.

Загреб.

Г. Скрбић, фабрика жалузија и ролета, Илица 40.

Земун.

Др. Јован Радивојевић-Вачић, адвокат.
Др. Миливој Бабић, браниоц у казнен. стварима.
Миливој Савић, трговина мешовите робе, продаја шљивовице и вина у боцама, као и на велико.
Ђока С. Милосављевић галантеријска трговина код „Зоре“ принц Еуген улица бр. 12.

Ириг.

Ђорђе Пуљо, гостионичар и хотелијер.
Лазар Недић, стаклар преко од велике чесме.

Горњи Карловац.

Никола Дубајић, гвожђарска трговина.
Миле Куга, гвожђарска трговина.
Браћа Милићевић, мануфактурна трговина.
М. Влатковић, трговина готовог одела.

Срем. Карловци.

Новчани заводи:

Народна Кредитна Банка
деоничарско друштво
прима улоге и плаћа на исте 5%.

Вински продуценти:

Др. Ђорђе Красојевић адвокат и заступник српских народних црквених фондова.
Др. Миша Михајловић, градски физик, вински продуцент.
Петар Ршић, воскар и колачар.
Ђорђе Секулић, мануф. и кратке робе трговина.
Ст. С. Јанковић шпецерајска трг., главна пијаца.
Ст. П. Момчиловић шпец. трг., коже и вина.

Велика Кикинда.

Светозар Новаковић, уметнички бравар.
Сергија Којић, дрворезац и позлатар.
Ђура Милић, трговина разне пернате живине.
Младен Христифоровић, кројач, главна ул.
Петар Ракић кројач свештенич. и мушког одела.
Милош Тешић кројач војног и цивилног одела.
Миливој Лотић, мануфактурна трговина.
Никола Милић, месар, продаја масти и сланине.
Стеван Радонић, израда црквених утвари.
Урош Малогајски, папуџија.
Милан Вукић, сарач.
Васа Гајин, дрндар и кабаничар.
Миша Ђуричин, четкар.

Пециво ракије и трговина шљивовице и комовице:

Ђока Недучин и друг.

Шпецерајске трговине:

Мил. Т. Мирков „код лубенице“ код срп. цркве.
Александер Ранков.

Липик (Анкин двор).

Ц. М. др. Ј. Ненадовић спец. за кожне болести.

Митровица.

П. А. Искрић, галантеријско-помодна трговина.
Јов. Костић, код „Плаве Звезде“, гвожђарска и шпецерајска радња.
Ник. Ненадовић, шпецерајска трг. код Арапина.
Радивој Николајевић, шпец. трг. на вел. и мало
Велимир Радак, шпецерајска трг. код „Лава“.

Продаја и куповина малих и великих дуката.

Мирослав Спаић, мењачница.

Новчани заводи:

Српска задруга за штедњу
прима улоге по 5%, ескантује менице са умереном каматом, стање главнице изнаша 31 децембра 1903. Круна 57978·64 — резервни фонд К 5452·23

Срп. ципеларска задруга, »Српски Дом«

Ново уређено са ацетил осветљено свратиште:

Тале Стефановић, близу главне пијаце.

Погребно подузеће „Хуманитет“

Ђоке Давидовца.

Нови Сад.

Адвокати:

Др. Миливој Григоријевић, грчка ул. 10.
Др. Бранко Илијћ, ћурчијска улица број 11.

Бербери:

Никола Ползовић, житна пијаца број 11.

Винарска радња:

Александар Адамовић, пецара комовице, шљивовице и коњака, — продаја на мало, господска улица број 8. и житна пијаца број 10.

Воскари и колачари:

Мија Чупић, ћурчијска улица број 30.

Галантеријско-помодне трговине:

Браћа М. Поповићи, главна улица.

Гвожђарске трговине:

М. Вулпе, ћурчијска улица број 18.
Антон Георгијевић, код „Златног звона“, главна улица број 4., преко од владичиног двора.

Гостионичари и хотелијери:

Стева Димитријевић, код „Беле Лађе“.
Тима Јерковић, кисачка улица.
Ђурица Ракић, темеринска улица број 31.
Стева Видаковић (Врга), темеринска ул. 35.

Зидари:

Васа Каћански, Фрање Листа улица број 7.

Босанска кафана са конаком, футошка ул. бр. 18.

Мехмед Арнаутовић-Тешњак.

Јорганџије:

Зорка Милићева, житна пијаца бр. 3.

Казанџије:

Творничар ракински казана, и нероноспорни штрцаљака
Милан Т. Јовановић,
ћошак, Лазарева улица бр. 14.

Књижаре:

Глиша Лазаревић, дунавска улица број 5.
Браћа М. Поповићи, главна улица.

Творница каруца и кола:

Јован Мунћан, кисачка улица.

Књиговезачке радње.

Милан Манојловић, ћурчијска улица бр. 6.

Кобасичари:

Филип Михајловић, продаја масти на велико и мало, житна пијаца.

Кројачке радње:

Витомир Ф. Куруца, ћурчијска улица број 16.
Мита Томић, кулунџија, преко од саборне цркве.

Лекари:

Др. Јефта Стојаковић, главна улица бр. 25.
Др. Ђура Трифковић, главна улица број 24.

Мануфактурне трговине:

Петар Матић, код „Беле Лале“, главна ул. 11.

Мануфакт. памука и срп. платна трговина „код 2 чобана“

Косте П. Миросављевића, ћурч ул. бр. 24.
Гавра Ј. Полит, код „Златн. Лафа“ гл. ул. 15.

Мерници:

Стеван Славнић, главна улица број 25.

Стално стовариште пољопривредних машина и примање равновресних машинских репература

Д. Јаснић, житна пијаца бр. 16.

Новчани заводи:

Српска задруга за међусобно помагање и штедњу у Новоме Саду
Основана 1870. год.
Цензура: сваког понедељника среде и петка, свагда у 10 сати пре подне.

Српска Учитељска Новчана Задруга
станује у згради Српског Учитељског Конвикта.

Памучарска трговина:

Јован Т. Чавић, код „Преље“, главна улица.

Погребна подузећа:

„Конкордија“ ђуре Стојковића, ћурчијска ул. 15.
Паја Марковић, дунавска улица.

Подузимач за иконостасе — Христове гробове.

Никола Ивковић, дунавска улица.

Радња свештеничких хаљина, појасева и шешира:

Никола Ивковић, дунавска улица.

Трговина са рибом на велико и мало:

Фрања Ловрековић, Сечењијева улица 9.

Сарачи:

Тодор Никетић-Бошко, дунавска ул. 10.

Фабрика сирћета и сирћетне есенције:

Милан Лакић и др. главна улица.

Стовариште надгробних споменика:

Паја Марковић, дунавска улица.

Стаклари:

Тоша Алабурић ћурчијска улица бр. 12.

Сликарски уметнички завод:

Иван Ј. Стојковић, главна улица бр. 25.

Трговина црквених утвари.

Никола Ивковић, дунавска улица.

Цветарница и вртарница:

Војина Јовановића, дунавска улица бр. 3

Ципеларске радње:

Младен Ивошевић, у кући Матице Српске.
Кузман Јуришић, дунавска улица бр. 22.
Аца Николић, ћурчијска улица број 11.

Ћурчијске радње:

Милан Винокић, ћурчијска улица број 8.
Гавра Недков, ћурчијска улица број 16.
Ђорђе Пушић, ћурчијска улица.

Шпецерајске трговине.

Ђока Мољац, кисачка улица.
Драгутин Ненадовић, трговина шпецераја и деликатеса код „Белог Орла“, ћурчијска ул. бр. 10.
Стојановић и Радовановић „код лафа“ гл. ул.

Шпецераја, материјала, боја и варива трговина на велико и мало.

Никола Димовић, код „Црвеног рака“.

Штампарије:

Српска штампарија Браће М. Поповића.
Српска штампарија дра Свет. Милетића.

Трговина свештеничких шешира и ћелепуша:

Петар Маркуш, главна улица.

Панчево.

Ђура Димитријевић, житарска трговина.
Др. Стев. Јовановић, лекар, Громонова ул. 6.

Новчани заводи.

Прва панчевачка среска ратарско-занатлијска задруга за штедњу и предујам.
Плаћа на улоге 5%.
Цензура се држи: уторником и петком.

Обућарска радња. Основа 1861. го .

А. Милорадовић, Велико стовариште чизама, ципела и папуча на мало и велико.
С. Суботић, стаклар, преко од св. савског дома.

Шпецерајске трговине.

Рада Јовановић код „Грозда“ код успен. цркве.
Д. Ђонин, код „Златне Крушке“.

Нем. Паланка.

Гвожђарска и шпецерија трговина:

Марко Марцикић.

Перлез.

Коча Поповић, мануфактурна и шпецераја радња.
Коста Ракић, мануфактурна и шпецераја радња.

Рума.

Помодно-мануфактурна и конфекциона радња:

Бранко М. Спајић, „код златне круне.“
Данило Удицки, шпецерајска трговина.
Бранко Богдановић, шпецерајска трговина.

Новчани заводи:

Румска Штедионица
(основана 1871. год.)
уплаћена деоничка главница К **60,000**. Резервни фонд К **191,000**. Улоге укамаћује са **4%**.

Ђорђе Петровић, штампар.

Сегедин.

Милан Недељковић, власник извора горке воде
Велимир Јовановић, шпецераја и боје радња.
Шандор Мајски, шпецерајска трг. iskola u. 3.

Сомбор.

„ГОЛУБ“ лист за српску младеж, излази већ 26-та година, годишња претплата 3 круне. Могу се сви бројеви од почетка ове године добити.

Јаша Гргуров, гвожђарска трговина.
Паја М. Бикар, мешовита радња са сиром.
Душан Даљчев код „Даљца“, мешовита и пића трговина. Стовариште сомборска сира.
Даша Грујић, памука и мешовита трговина.
А. М. Антић, стовариште пива.
Стеван Николић, шпецерајска трговина.

Темишвар (Јозефштат).

Милан И. Мађарев, мануфактуре и памука.

Чаково.

Браћа Мичо наслеђник, мануфактурна трговина.
М. Чарнић, шпецерајска трговина, главна пијаца.

Шид.

Милан Шалош, гостионичар и хотелијер.

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду